

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 2 (23) aprill ISSANDA AASTAL 2006

Kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Elu on palju enam kui mööduv argihetk

EELK peapiiskop **Andres Põderi** jutlus lühendatult emeritpraost Esra Rahula 80. sünnipäeva jumalateenistusel Rapla Maarja-Magdaleena kirikus 26. veebruaril 2006

Jeesus ütles: „Kui keegi tahab käia minu järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu mulle.“

Markuse 8,34

Kõnealus tekstis räägib Jeesus meile oma elutööst, eriti selle lõpuleviimisest tervikuna, mis hõlmab endas surma, kannatamise ja ülestõusmise. Selles tervikus on kaotused ja võidud, kuid on ka katkematu elumõtte nägemine.

Kui palju suudame meie näha oma elu tervikuna? Kaasaja psühholoogide sõnul on tänapäeva inimesed ja eriti noorem põlvkond muutunud hetkeinimesteks, olles kaotanud oskuse mõõta ja hinnata sündmusi aja kulgemises. Mineviku traditsioonid on pahatihti katkenud. Minevikumälestused on sageli halvad, me ei tahagi olnud meenutada ja tulevikku me veel ei tea. Võib-olla näib tulevik meile hirmutav ja me ei tahagi sellele mõelda, ehk siis ainult niivõrd, et tagada igapäevane heaolu ja toimetulek.

Elada üks päev korraga on mõneti praktiline soovitus, aga kui me ei tea, milleks me nõnda elame ja kuhu teel oleme, siis oleme kaotanud elu püsiväärtuse. See aga peaks meil silme ees olema mitte ainult igal päeval, vaid igavesti.

Elu Jeesuse kutse valguses

Me ei suuda enam hoomata, mis on elu. Kindlasti ei ole elu ainult hetk – ta on midagi palju enam. On oluline, millise otsuse langetame, kui Jeesus kutsub meid enda järele ja võtma oma rist ning kandma seda. Miks peaksime seda tegema? - Ometi just Jeesuse sellise kutse valguses me tohime õppida ja näha elu kui terviku ülesannet ning missiooni.

Tänase pühapäeva loosungisõna Luuka evangeeliumi 18.peatüki 31.salmis suunab Jeesus pilgu ettepoole ning ütleb: „Me läheme üles Jeruusalemma ja seal viiakse lõpule kõik, mida prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast.“ Nõnda väljendab Jeesus oma elu mõttekust vastavalt sellele, mis on varem töötustes kirja pandud ja mis peab saama täide viidud ning kandma vilja.

Vaatasin sõnaraamatust, mida täpselt tähendab moodne sõna *missioon*. Tegelikult on see vana sõna, kuid vahepeal olnud unustuses, kui polnud ka misjonäre. Nüüd kuuleme, et meie Eesti mehed on maailmas missioonil, et neil on missioon. Ma ei julge öelda, kas see on sõna pärisisus. Ehk peaksime palju enam rääkima oma rahva missioonist, oma laste, perekonna, abikaasade missioonist. Sõnaraamat ütleb, et missioon on elu ülesanne, kutsumus. Veel enam: missioon on eriotstarbeline ülesanne teisel maal või teises riigis.

Kas meil on missioon siin maailmas?

Jeesus on öelnud, et tema riik on küll selles maailmas, aga ei ole osa sellest maailmast. Kuidas on lugu meie eluga, meie missiooniga siin maailmas? Kas see jääb ainult tänasesse päeva ja eluhetke või on meiegi elu osa millestki väga suurest, pühast ja igavesest? - Ilmselt tuleb meil selleks võtta oma rist, seada oma sihid, kanda oma pingutus, pannes lootuse Jumala armastusele ja taatele, mis Kristuses on ilmunud ning ütleb: käige minu järel.

Suur rikkus on inimesel, kui ta oskab vaadata maailma ja oma rolli selles. Seda oskust tuleb kodus õppida lapsepõlvest peale. See on missioon: õpetada lapsi ja noori mõtlema igaviku perspektiivis – missioonitundega.

Tähistades täna auväärse töötegija suurt tähtpäeva, võime öelda, et Esra Rahula õppis missioonitunnet juba vanematekodus ja tal oli õnn olla Evald Saagi õpilane. Andku Jumal meile selliseid õpetajaid ja kogemust elu kutsumusest ning ülesandest!

Tulles teise punkti juurde tänases kirjasõnas, pidi Jeesus paraku ka tõdema, et missioonitunnetus ja sõnum ristist oli paljudele tema õpilastele vastuvõtmatu ja on ka tänapäeval. Võime aru saada, et see on vajalik, aga me ei ole sugugi valmis seda oma elus teoks tegema. Jeesuse jüngrid mõtlesid inimeste, mitte Jumala kombel.

Tõde on alati olemas

Peame endalt küsima, mil viisil mõtleme meie. Ega erisus polegi muus, kui eespool nimetatud: kas mõtleme ainult argihetkele või oleme valmis võtma ka niisugust risti ja riski, mis väärub igavikku. See sunnib meid tegema suurt valikut inimliku ja jumaliku tarkuse vahel. Seda ei ole kerge teha. Minna usu peale välja otsima töötatud maad nagu kord Aabraham või jäädagi samasse paika lootuses, et äkki on mu õnn mind ise juba otsimas. Jumal Jeesuses Kristuses aga otsib meid ja ütleb: „Tule ning käi mu järel! Võta usu rist enda peale ning usalda mind!“

Küllap sellised kõhklused ja riskid olid ka noorel Esra Rahulal. Ta on meenutanud, et koolis olnud ta kõige usinam ateistliku kirjanduse lugeja, tahtes saada tõeseid vastuseid, aga jõudnud pettumuseni, kui avastas sealse vassimise. Sellest tasub meilgi õppida. Need, kes igatsevad tõde ja püstitavad õigeid küsimusi, jõuavad ka Jumalani. Tõde pole kuhugi kadunud. Aga meil peab olema avatud süda, et Jumala Vaim saaks meid juhtida, puudutada ja õpetada.

Esra Rahula aeg

Kaldun arvama, et kõigil inimestel on tahe otsida tõde, aga nii raske on võtta mingil otsustaval hetkel rist enda peale ja

käia Jeesuse järel. Võiks kuulata rohkem Jumala Sõna, aga küllap on õige ka rahvasõna, mis ütleb, et põrgutee on sillutatud heade kavatsuste ja soovidega. Me oleme valmis minema kuni selleni, et tunnistame Jeesuse plaanid ideelt ilusaks, aga neid täide viia – see on ränk.

Teame neid hetki, kus tänane sünnipäevalaps noore mehena pidi tegema raskeid otsuseid ja valikuid. Täna kirikulistena ei oska me ehk täielikult mõista, mis tähendas nõukogude võimu aastakümneil otsus käia Jumala järel, milliseid riske see talle ja perekonnale kaasa tõi. Aga Jumal on teda hoidnud ja lasknud tema töö l korda minna.

Viiekümnenda tööjuubeli aastal 1999 nimetati Esra Rahula Rapla aukodanikuks, aastal 2001 Rapla kihelkonna Maarja-Magdaleena auhinna laureaadiks. Tänavu on Eesti Vabariigi president andnud talle Valgetähe ordeni ja meie Eesti Evangeelse Luteri Kiriku konsistoorium on teinud otsuse autastustada Esra Rahulat Teeneteristi ja elutöö preemiaga.

Õnnitlen Sind, Esra Rahula, ja usun, et Teeneterist väljendab Kristuse risti seda poolt, mille kohta apostel Paulus on öelnud, et sõnum ristist on narrus neile, kes hukuvad, aga neile, kes päästetakse, on see Jumala vägi. Meenutagu see Teeneterist Jumala väge, mis Sind päästab, hoiab ja kannab. Andku Jumal Sulle palju rõõmu ja jõudu sellest teest, mida oled käinud ja mida ikka jätkad. Olgu seda risti Sul kerge kanda. Esra Rahula elu on tõestuseks meile kõigile Jumala kutse õigsusest. Olgem siis need, kes julgevad Jeesusele öelda: „Siin ma olen, ma käin Sinu järel!“

Aamen

Esra Rahula juubelijumalateenistusel teeninud vaimulikud vasakult: Lääne-Harju praost Jüri Vallsalu Hagerist, emeritpeapiiskop Kuno Pajula, emeritpraost Paul Saar, emeritpraost Esra Rahula, diakon Erkki Toht, peapiiskop Andres Põder, Ida-Harju praost Jaanus Jalakas Kuusalust ja õpetaja Mihkel Kukkk

Esra Rahula: Tänan Jumalat, et tohtisin olla Tema kiriku teenistuses.

Esireas Esra ja Saima Rahula ning Andres ja Marje Pöder

Kui pärast jumalateenistust oldi keha kinnitatud, täitus Rapla pastoraadi suur saal viimse võimaluseni nendest, kes soovisid ka isiklikult Esra Rahulat tema 80. sünnipäeva puhul õnnitleda.

Väljapeetud tervituskõned koos lihtsate soojade tänusõnadega ja pikituna humoorikate ütlemistega - nii võiks iseloomustada seda rõõmsat ja südamlikku koosviibimist. Häid sõnu, lilli ja kingitusi jätkus nii üldkiriku, Ida- ja Lääne-Harju praostkondade, oma koguduse, aga ka Rapla maakonna ja Rapla valla poolt, kelle aukodanik on Esra Rahula 1999. aastast. Lisaks õnnitlesid ametivennad, sõbrad ja koguduse liikmed.

Peapiiskop Andres Pöderi sõnul oli see sündmus ka ajalooline, sest tal oli au Esra Rahulale üle anda nii esimene EELK Teeneterist kui ka meie kiriku esimene elutöö preemia. Mõlema autasu statuudid kinnitati alles eelmisel aastal.

Rahulat tuntakse tõsise ja väerika vaimulikuna, kes erinevalt paljudest teistest ametivendadest ei ole ise oma

Oma õpetajat õnnitleda soovijate rida oli pikk

tähtpäevadele liigset tähelepanu pööranud. Näiteks koguduse õpetaja juubeli tähistamist kirikus jumalateenistusega pole ta kunagi õigeks pidanud ja oma ametiajal hoidis ta sellest põhimõttest ka kinni.

“Kui kogudusse tuli praegune õpetaja, kes on minu hingekarjane, siis ma pidin talle alluma ka siis, kui tal olid teised vaated,” torkas Rahula. Samas ta lisas, et nüüd on tal isegi hea meel koos peapiiskopi, ametivendade ja koguduserahvaga seda sünnipäeva jumalateenistusega tähistada.

Ta põhjendas, et piibli järgi tähendab kaheksakümnes sünnipäev inimelu viimase piirini jõudmist. Vana Testamendi laulik ütleb selle kohta väga täpselt: “Meie päevade mõõt on seitsekümmend aastat ja kui keegi on tugev, kaheksakümmend aastat.” (Psalm 90,10).

Maavanem Tõnis Blank võrdles juubilari Piibli-Esraga

Paljude õnnitlejate ja Rahula austajate arvates ei ole tal aga vaja veel sugugi joont alla tõmmata, kuigi elutöö on väarikalt tehtud. Tallinna Jaani koguduse õpetaja Jaan Tammsalu, kes on hiljem olnud samas Kuressaare Laurentiuse koguduses õpetajaks, kus Esra Rahula oli vahetult enne Raplasse tulekut, meenutas juudi vanasõna: kui peres ei ole vana meest, tuleb ta peresse osta. Idamaades on kombeks istuda eaka targa mehe ümber ja teda kuulata.

Rahula tegi oma teise elutöö emerituuris olles, kui ta kirjutas 40 vihikut ja ligi 3 800 lehekülge pühapäevaste jutluste tekstikäsitlusi vaimulikele. Nii Rapla kui ka paljude teiste Eestimaa kirikute kantslites on ta seetõttu pühapäeviti täiesti kuuldav. Oleme tänulikud, et Esra Rahula isikus on Jumal Eesti Evangeelsele Luterlikule Kirikule oma vana ja targa mehe kinkinud.

“Tänan Jumalat selle suure anni eest, et tohtisin olla Tema kiriku teenistuse. Tänu kõigile, kes tulid mu tähtpäevale!” lausus ilusa päeva lõpetuseks Esra Rahula.

Kutsutud teenima

Koguduse perenaine Liidia Palm saab peapiiskop Andres Põderilt EELK tänukirja ustava teenimise eest oma 75. sünnipäeva puhul

Igal kogudusel on oma nägu, mis külalistele tavaliselt paremini silma hakkab kui oma inimestele. Üheks Rapla koguduse eripäraks lisaks kahe torniga kirikule ja kirikumuusika festivalile on peetud ka seda, et siin pakutakse alati haruldaset maitsvaid kringleid.

Nende usin valmistaja Liidia Palm ei tea öelda, kui palju ta neid elu jooksul on teinud. Küll teab ta aga põhjust, miks ta kunagi kringleid küpsetama hakkas. Sellest on möödas enam kui paarkümmend aastat, kui Liidia oli mõnda aega töötamas Tallinna Jaani koguduse kantseleis. Ka seal armastati ühiselt tähtpäevi pidada ja neid kaetud laua taga koos tähistada. Nõukogude aja lõpupoole pidi aga kohvikust tordi või kringli saamiseks juba hommikul vara järjekorda minema, ja ka siis võis ilma jääda. Selle vältimiseks tuli hakata neid ise küpsetama.

See „pisik“ on Liidiale külge jäänud tänini ning kringlite valmistamist isegi öötundide arvelt ei pea ta üldse vaevarikkaks tööks, vaid ikka ainult Jumalariigi ja oma koguduse teenimiseks.

Liidia Palm sündis 3. märtsil 1931 Raba talus Velisel. Kuna Vigala kirik ja vennastekoguduse palvemaja jäid 12 km kaugusele, kuhu sageli minna ei jõutud, peeti Liidia noorpõlves Velisel seitsmes talus palvetunde. Alati oli pühapäeva pealelõunal mingis talus vaimulik koosviibimine, igal seitsmendal aga nende kodus. Veel nõukogude aja alguseski olid väga populaarsed külades peetavad kuulutusnädalad, kus käis palju erinevaid külalisjutlustajaid. Eks ikka oma kodust, kus ka ta isa oli tuntud „lugija“, sai Liidia kaasa nii vennastekoguduse vagaduslaadile iseloomuliku teenimisande kui ka hea organiseerimisoskuse.

Sõjajärgsed repressioonid nende peret otseselt ei puudutanud. Liidial, kes 1949 maalt Tallinna siirdus, tuli küll mõnda aega ka võimude ja julgeolekuga tegemist teha, kuid kõik läks siiski õnneks. Enne seda, 1948 oli ta õpetaja Agu Põllu ajal jõudnud Vigala kirikus leeris käia. 1958 tulid vanemadki Veliselt ära ja ostsid Nõmmele maja. Üle 40 aasta teenis Liidia igapäevast leiba kudujana.

Mingil hetkel liitus ta Nõmme baptistikogudusega, kuid oma hingelt jäi ta ikka pietistlikuks luterlaseks, kelle teiseks vaimulikuks koduks sai Harku tänava vennastekoguduse palvemaja Nõmmel. Üheks oma kodukirikuks võib Liidia pidada ka Tallinna Jaani kogudust, kus ta on ise töötanud ja isa Hendrik Palm mitmeid aastaid kirikumehe ametit pidanud.

Ema surma järel müüsid nad Tallinna kodu ja ostsid 1986 maja Raplasse Jõe tänavale. Eaka isa soov oli, et uus elukoht oleks võimalikult kiriku lähedal. Kui Rapla pastoraat 1990-ndate keskel kogudusele tagasi anti, nõudis nii suur majapidamine alalist perenaist ning täiesti endastmõistetavalt jäi see töö Liidia kanda.

Juba kümmekond aastat on ta hommikul esimene tulija ja õhtul viimane lahuja. Alati on ruumid avatud ja soojad ning sätitud valmis just selleks ürituseks, mis on tulemas, olgu piiblitund, leerikool või lauluharjutus. Lisaks kasutab regulaarselt koguduse inglisaali Raplamaa Vaegkuuljate Selts ning Kehtna Nelipühi koguduse pastor Helmut Hark peab palve- ja osadusõhtuid alkoholisõltuvuses olnud meestele. Ka seal ei saada hakkama ilma Liidiata.

Suurel määral Liidia teeneks võib pidada seda, et vennastekoguduse kuulutustunnid Rapla koguduses siiani järjepidevalt on toimunud. Kindel hulk inimesi, ka teistesse kogudustesse kuuluvaid, on juba aastaid harjunud kaks korda kuus laupäeviti pastoraadi saali vaimulikule koosolekule kogunema.

Liidia on kindlate põhimõtetega ja loomult maksimalist, mis ei pruugi sugugi kõigile meeldida. Väga tööka ja nõudliku inimesena enda suhtes ei anna ta tavaliselt asu teistelegi. Samas on Liidia veendunud, et inimeste parim kokkuliitja koguduses on ühine kohvilaud, mille eest ta ihu ja hingega hoolt kannab nii pidulikel puhkudel kui ka lausa igal tööpäeval.

Kõike, mis Rapla pastoraadis vaja teha ja korraldada, on ta koos oma väga tublide abilistega teinud täiesti vabatahtlikult. Liidia ütleb ikka, et temale on suurim tasu ja rõõm see, kui teda vaid lastakse koguduse juures tegutseda.

Mihkel Kukk

Lennart Meri: Vaidlevad teoloogid on kõige halvemad teoloogid!

President Lennart Meri (29.03.1929 - 14.03.2006) tegevus ja isiklik sarm on jätnud sügavad jäljed kogu meie riigi ja paljude inimeste isiklikku ellu. Ka kiriku osa ja tähendust meie rahva elujõu allikana hindas Lennart Meri väga oluliseks. Oma parimaks kooliks paljude hulgas on ta pidanud ühte Pariisi jesuiitide kooli, kus tal 1930-ndate aastate lõpul lühikest aega õnnestus õppida.

Vabariigi presidendi jaoks on saanud protokolliliseks kohustuseks osaleda suurte kirikupühade ja riiklike tähtpäevade jumalateenistustel. Seda hinnatavam on, et ka ekspresidendina võttis Lennart Meri aktiivselt osa kõigist olulisematest tippsündmustest Eesti kirikuelus. Möödunud aastal olid nendeks EELK peapiiskopi Andres Põderi ja katoliku piiskopi Philippe Jourdani ametisseadmised ning Tartu Jaani kiriku taaspühitsemine. President Lennart Meri osales aga ka peapiiskop Jaan Kiiviti emerituuri saatmisel ning matusel. Kiivitiga tekkisid Meril pikaajalised head isiklikud suhted.

Vabariigi presidendina külastas Lennart Meri Rapla kirikut kolm korda. Esimene oli 13. augustil 1995, kui teda paluti oma Raplast pärit nõuniku Rain Rosimannuse ja abikaasa Ingridi pisipojale Rainile ristisaks. 20. juulil 1996 viibis president oma ämma Inge Pihlaku matusetalitusel ning koos perega oli ta siin ka sama aasta jõuluõhtu jumalateenistusel, mis jõudis televisiooni kaudu kõigisse kodudesse.

President õnneliku ristisäsa rollis

Rain Rosimannuse ristimine Rapla kirikus 13. augustil 1995

Kõige eredam mälestus president Lennart Merist jäi mulle tema esimesest külaskäigust Rapla kirikusse. Ei ole just päris tavaline riigi presidenti ristivanema rollis kirikus näha. Kindlasti oli see ka Lennart Merile endale eriline sündmus.

Talituse aeg oli meil vanematega juba varem kokku lepitud, kuid presidendi ristiisaks olemisest ja tema kohaletulekust sain teada alles eelmisel õhtul. Ristimine oli planeeritud pühapäevale vahetult pärast jumalateenistust. Kuigi samale ajale oli võetud ka ühe teise pere laste ristimine, ei toonud presidendi ootamatu kohaletulek endaga õnneks kaasa mingit suuremat segadust ega peataolekut.

Altari ette jõudes anti alla nelja kuu vanune Rain kohe kuulsa ristiisa sülle. Kõik oli korras kuni ristimisvee panekuni. Alles siis hakkas laps pisut häält tegema. Keegi aga ei üritanudki riigi esimesele mehele appi minna ning president oli sunnitud talle sõna otseses mõttes sülle kukkunud ülesandega talituse lõpuni väärilt hakkama saama.

Talituse järel astus Lennart Meri mu juurde ja ma tajusin, et tal on midagi südamel. Meie vahel arenes lühike, kuid huvitav kahekõne. President: „Härra õpetaja, teinekord pange ristimisel lapsele vähem vett.“ Mina: „Härra president, teoloogid on selle üle läbi aegade vaieldud, kui palju vett on ristimise toimumiseks vaja.“ President: „Vaidlevad teoloogid on kõige halvemad teoloogid!“

Siis vist kutsuti pildile ja meie huvitav dialoog katkes. Kuna mu päev oli juba varem planeeritud, ei saanud ma kahjuks edasi minna varrudele. Kindlasti oleks olnud huvitav Lennart Meriga koduses miljöös vestlust nii teoloogilistel kui ka paljudel muudel teemadel veel pikalt jätkata.

Mihkel Kukk

Hermann Heliste ja tema helisev perekond

1. juunil möödub 95 aastat kauaaegse hinnatud Rapla koguduse muusiku ning tubli pereisa Hermann Heliste sünnist. Tähtpäevi on tänavu selle pere teistelgi liikmetel. Vanem tütar Mare oleks 12.märtsil saanud 70 ning 3.septembril tähistab noorim tütar Tooni oma 60. sünnipäeva. Järgnev ongi üks osa tema kirjapandud meenutustest isast ja nende perest.

Lapsepõlv ja noorusaeg

Hermann Heliste (kuni 1935.aastani Neuthal) sündis 1. juunil 1911 Kuimetsa vallas Vaopere külas. Isa Tõnu pidas väikest külapoodi kuni 1919.aastani, mil sai oma asundustalu. Seda pidas ta oma surmani 1924. aastal. Hermann sündis perre vanemate õdede Amanda ja Adele Rosalie järel kolmanda lapsena. Hariduse sai ta Kuimetsa algkoolis.

Esimesed muusikalised teadmised omandas Hermann koolis, edasi aga õppis juba iseseisvalt ja onu abiga. Kuna onu nägi poisi suurt huvi muusika vastu, ostis ta Hermannile harmooniumi. Ka viiulit õppis ta sel ajal mängima omal käel, sest majanduslik olukord ei võimaldanud minna muusikat õppima. Mõlemad pillid olid tema jaoks võrratult suure tähtsusega. Kuimetsas tegutses onu Johannes Kranbergi juhendamisel keelpillikoor, kus mängisid pere kõik kolm last: Hermann viiulit, õed tsitrit ja kitarri. Veidi hiljem lisandus Hermannil ka orelimängu õppimine.

Iseseisva elu algus ja pere loomine

Pärast kaitseväeteenistust sooritas Hermann vastava eksami ja valiti 1. detsembril 1932 Vahastu valla sekretäriks. Seal tutvus ta kohaliku neiu Marta Sommeriga. Nende abielu laulatati 25. mail 1935 Tallinna Vennastekoguduse uues moodsas Immanueli kirikus. 12. märtsil 1936 sündis perre tütar Mare, 16. veebruaril 1939 teine tütar Eo.

Muusika kuulus alati selle noore uskliku pere tegemistesse. Marta vennad valmistasid ise kandleid. Ka Marta mängis kannelt ning nii lauldi ja mängiti ikka koos. Martal oli väga ilus särav sopran ning ta esines ka solistina. Vahastut külastanud professor August Topmann olevat Martale öelnud: sina ei tohigi laulmist õppida, vaid pead laulma nii, nagu Jumal on sulle hääle kinkinud. Martal oli ka hea joonistamisand. Kooliajal oli ta postkaardi järgi joonistanud suure pildi hobustest, mis kaunistas Vahastu kooli seina, kuni seal puhkes tulekahju ja koos kõige muuga hävis ka see pilt. Sellest olnud Martal kogu elu väga kahju. Samuti õmbles Marta kõik riided perele ise. Külarahvas oli selle järele lapsed ära tundnud ning öelnud, et need on kindlasti Metssalu Marta lapsed.

Raplasse elama

Vahastust lahkuti 1. aprillil 1939, millele järgnes mitu elukohavahetust: esialgu Tõdvale, siis Kaiu, kuni lõpuks 8.märtsil 1945 asuti elama Raplasse. Esimeseks elukohaks oli Rapla vallamaja, siis kaks nädalat pastoraadis ja lõpuks Karjamardi talu, mille peremees oli Rudolf Viks. Mõne aasta pärast anti perele kahetoaline korter Kuusiku tee ja Tallinna maantee nurgal. Raplas pidas Hermann mitut riigiametit.

3. septembril 1946 sündis perre kolmas tütar Tooni. Isa olevat Tooni voodi ääres sageli viiulit mänginud lootuses, et temast saab kord viiuldaja. Raplasse

elama asudes läksid Hermann ja Marta aktiivsete noorte usklikena kohe kirikukoori laulma, mida juhatas Ants Soode. Marta oli kuni elu lõpuni väga hea soprani laulja ja Hermann asendamatu bass. Kui Ants Soode ei saanud tulla, siis Hermann tegi lauluproove ning mängis jumalateenistustki. Ka lapsed olid alati kirikus kaasas.

Selles peres ei tehtud kunagi pühapäeval tööd, isegi mitte kiirel heinaajal. Hermann ja Marta võtsid aktiivselt osa ka vennastekoguduse tegevusest. Palvemajas oli mandoliinikoor, mille juhiks sai nüüd Hermann. Ta ise mängis seal viiulit, Marta kitarri. Jõuludeks pani Hermann kokku topeltkvarteti. Tema eestvedamisel muretseti palvemajja klaver, millele vanad vennad olid algul vastu olnud (liiga ilmalik pill!), kuid hiljem sellega siiski harjunud. Seda õnnistusrikast aega ei antud aga kauaks.

Külmale maale

Et Hermann oli töötanud ametnikuna Eesti Vabariigis, olid need inimesed järsku suured rahvavaenlased. Ta areteeriti fabritseeritud süüdistuste alusel 1948. aasta kevadel ning esialgseks karistuseks määrati 25+5. Hermanni õe Amanda otsitud advokaadi abiga jäi lõplikult vangistusajaks siiski 10 aastat.

Kahjuks ei teadnud me kuigi palju, millises olukorras Hermann seal viibis, sest oma elust ta palju kirjutada ei saanud. Alguses tohtis kirjutada vaid kaks kirja kuus ja mitte oma perele, vaid kellegi teise nimele. Kirjutada võis ka ainult vene keeles. Kuna Hermann seda keelt ei osanud, lasi ta teistel tõlkida. Hiljem muutus olukord veidi kergemaks.

Asukohaks oli Inta söekaevanduse laager Komi ANSV-s. Tänu Jumalale ei pidanud Hermann töötama kaevanduses, vaid ehitusel. Hiljem nimetas ta vangis oldud aega oma elu ülikooliks. Huvitaval kombel sai ta ka laagris tegelda muusikaga. Seal oli koos palju päris kutselisi muusikuid, nii et nad moodustasid isegi sümfooniaorkestri. Pere saatis Hermannile sinna koguni

*Perepilt ajast, kui isa oli Siberis.
Ema Marta süles istub Tooni, taga Mare ja Eo*

viuli järele. Kuna tema ei olnud õppinud muusik, tuli tal palju vaeva näha, et teistega koos mängida ning tasemel olla. Hermann oli aga väga sihikindel ja loomulikult ei tahtnud ta teistest kehvem näida. Mitme kaasvangiga tekkis neil lähedane sõprus. Üks hea sõber Viktor Ülenõmm töötas mingis laos ja kui tema kaaslane sealt lahkus, sai Hermann tänu oma sõbrale samasse lattu tööle.

Pere ilma isata

Hermanni areteerimise järel jäi Marta kolme väikese lapsega üksi. Tooni oli tol ajal 1,5-aastane, Eo 9 ja Mare 12. Pere juurde tuli elama ja neid abistama ning toetama Hermanni tädi Juuli. Martale oli väga suureks vaimseks toeks ka see, et kogu Hermanni pere oli usklik. Peatselt järgnes „rahvavaenlase“ perekonna korterist väljatõstmine.

Tänu Jumalale ja heade inimeste abile ei jäädud siiski peavarjuta. Õnnetu pere leidis taas varjualuse Karjamardil. Pere käsutusse sai üks hästi suur tuba. Köök oli maja teises otsas ja sinna pääsemiseks tuli pererahva kolmest toast läbi käia. Toitu valmistati ühisel pliidil ja söögilaud oli koos pererahvaga ühes suures toas köögi kõrval. Marta oli alandliku loomuga, mistõttu jäid suhted pererahvaga väga headeks.

Kui varem oli Marta olnud kodune, siis nüüd tuli leida tööd. Esimeseks töökohaks sai Artelli kauplus, mille juhataja oli hilisem naaber Elmar Saidla. Peagi õeldi

kõrgemalt poolt, et Marta ei ole kõlblik inimene sel kohal. Edasi töötas ta kolhoosis lüpsja-karjatalitajana, siis veisefarmi juhatajana ja hiljem laborandina. See oli väga raske töö, eriti kolhoosi algusaastatel. Oma muremõtete kergendamiseks oli Marta lehma lüpses ikka laulnud. Ka kodus peeti loomi, et perel oleks söök laual. Samuti andis pererahvas maad peenarde tegemiseks ja kartulipõlluks. Toidupoolisega toetasid ka Hermanni õed.

Vaatamata raskele tööle käis Marta ikka kooris laulmas ja ususõpradega koos ka kodustes palvetundides. Kord, kui ema oli kodus palvetanud ja nutnud, oli Tooni öelnud: “Ema, ära nuta, ingel ütles mulle, et isa tuleb koju tagasi!” Usk Jumalasse ja vaimulik muusika olidki need, mis Martat neil aastatel kandsid ja jõudu andsid.

Mare pere vanima lapsena ei saanud keskkooli minna, vaid pidi juba 16 aastaselt tööle asumata. Talle meeldis väga õmblemine ja seda tegi ta kuni surmani. Seni oli perele riided selga õmmelnud ema, nüüd jäi see töö Marele. Vaatamata kõigele oli Heliste pere alati väga ilusasti riides. Mare oli hiljem proua Agnes Saagi isiklik õmbleja, mistõttu tekkisid ka perede vahel tihedamad suhted. Rapla kiriku violetsed altarikattedki on Mare õmmeldud. Töö kõrvalt armastas temagi laulda.

1949. aasta küüditamise ajal oldi väga hirmul. Üks võhivõõras inimene saatnud Martale teate, et ka tema on ärasaadetute nimekirjas. See inimene ise töötas täitevkomitees. Marta oli paljude heade inimeste katuse all peidus seni, kuni küüditamisoht mööda sai. Ka mööbel viidi küla mööda laiali, et see perele alles jääks. Lapsed olid Kaius Hermannis õdede ja ema juures. Olukorra muutudes sai pere jälle rahus koos elada.

Kodus tagasi

Hermann jõudis koju tagasi 1955. aasta sügisel. Oli õhtune aeg, lumi oli maas ning Marta ja Mare olid kirikumõisas lauluproovis. Eo oli koolis orkestriproovis, tema mängis siis viiulit. Tooni istus pererahva söögilaua ääres ja luges raamatut. Korruga koputati uksele ja Tallinnas elav Hermannis onu Johannes Kranberg sisenes koos ühe võõra mehega, kes oli nii venelase moodi. Vanaonu ütles Toonile, et kas ta isale tere ei ütlegi. Kuna vanaonu oli suur naljahammus, siis oli Tooni teadmatutes, kas vanaonu ikka räägib tõtt või luiskab. Kas see imeliku välimusega mees tõesti on tema isa? Siis aga läks ta isa kallistama ja muidugi oli kõigil rõõm suur.

Kuna Martat polnud kodus, tuli minna kiiresti teda kutsuma. Hermannis onu ei lubanud aga öelda, miks Marta peab ruttu koju tulema. Tooni oli siis 9-aastane ja kartis pimedat. Talle läks seltsiks kaasa peretütar Juta. Jõudnud lauluproovi, tahtis ema tütrelt teada, mis nüüd on juhtunud, et ta peab poole proovi pealt koju tulema. Kuigi vanaonu Johannes oli kategooriliselt keelanud emale öelda, et isa koju tuli, oli laps seatud väga raskesse olukorda. Lõpuks ta enam ei suutnud keerutada, hakkas nutma ja ütles rõõmsa uudise välja. Sellele järgnesid kõigi õnnitlused Martale ja lastele.

Pärast seitset ja poolt aastat lahusolekut oli perekond taas kokku saanud. Elu võis nüüd rõõmsamalt edasi minna. Kuna elati ikka veel Karjamardil, siis oli sugulaste otsus, et kiiresti tuleb otsida oma kodu. Järgmisel suvel õnnestus osta väike vana maja Tuti külla, kus 1960. aasta mais said Marta ja Hermann tähistada hõbepulmi.

Peamiselt Hermannil õe Amanda eestvedamisel ja tema raha eest osteti palkmaja, mis lammutati, palgid nummerdati ning laoti üles vana maja rehealuse kohale. Sellesse uude ossa, kus perekond sai endale kaks avarat ja valgusküllast tuba juurde, koliti 1964. aasta jõuluks.

Rõõm muusikast

Muusikaga tegelemine oli kogu pere ühine huvi. Hermann sai tööle ETKVL-i raamatupidamisse, kus tema ülemus oli kirikukoori bassilaulja Harald Puskar. Sellel ajal oli Rapla koguduse koorijuht ja organist helilooja Enn Võrk, kes oli aasta varem tulnud välja pagendusest. Kuna ta elas Tallinnas, oli sageli olukordi, kui ta ei saanud Raplasse tulla ning siis asendas Hermann teda nii koorijuhina kui ka organistina. Matusetalitusigi nädala sees mängis enamasti Hermann. Ta käis ära lõunaajast ning kuna oli oma töös väga korralik, siis mingit pahandust ei tekkinud.

Hermann Heliste Rapla palvemajas laulukoori juhatamas

Hermann liitus taas ka vennastekoguduse eluga, juhatades seal pillikoori ning mängides viiulit, klaverit ja harmooniumi. Kui 1963. aastal Rapla palvemaja suleti ja palvetunnid jätkusid kiriku juures, siis ka seal oli Hermann ikka pilli taga laulu saatmas.

Kõige noorem tütar Tooni oli juba klaverit õppinud ja nii musitseeriti kodus üsna sageli. Hermann ja Eo mängisid viiulit ja Tooni klaverit. Samuti sai koos perega lauldud, sest isa oli bass, Mare ja Tooni sopranid, Eo alt ja ema laulis vahel tenoripartiid. Tihti istus ka Hermann klaveri taha laulu saatma ning lihtsalt mängima.

Kirikule pühendunud

Pärast Enn Võrgu surma 1962 oli Hermann ikka nagu augutäide. Kui vaja, oli ta alati valmis kirikus kaasa aitama, kuni Raplas hakkas käima professor Hugo Lepnurm. Umbes aastal 1970 hakkas Lepnurm

koorijuhtimist üle andma Tooni Helistele, kes õppis sel ajal Konservatooriumis koorijuhtimist. Mängimas Lepnurm ikka käis, kuid mitte päris igal pühapäeval. Siis täitis organisti kohuseid jälle Hermann. Tähtsamatel pühadel oli tavaliselt Lepnurm ise kohal ja siis sai ka kooriga suuremaid asju esitatud.

Rapla kirikukooril oli päris hea tase, kuna oli veel Enn Võrgu aegseid lauljaid. Nüüd on üles leitud ka lindistus 1972. aastast, kui Rapla koguduse segakoor ja Usuteaduse Instituudi õppekoor üheskoos esitasid Enn Võrgu 10. surma-aastapäeval Rapla kirikus tema oratooriumi “Valvake” I osa. Orelil saatis seda teost Hugo Lepnurm, solistid olid Eesti Raadio segakoori lauljad.

Isa Hermann oli Toonile kui algajale koorijuhile väga hea nõuandja ja tugi, eriti repertuaari osas. Samuti aktsepteeris ka professor Lepnurm Tooni tööd ja laulude tõlgendusi. Kunagi ei hakanud ta teisi õpetama, isegi enda laulude dirigeerimise puhul. Kui Hermann oli kohal, siis polnud kooril mingit muret – ta sai üksindagi bassipartiiga hakkama. Hermann käis laulmas ka kiriku organistide ja koorijuhtide segakooris (KOSK), sest head meeslauljad on alati vajalikud.

Rapla kirikus on olnud läbi aegade parimas korras orel, suuresti ka tänu seal töötanud Enn Võrgule ja Hugo Lepnurmele, hiljem juba Ülo Välingule. See tiivustas ka Hermannit üha rohkem orelile pühendumata. Et paljud meie organistid mängisid Punscheli noodiraamatust, kus koraalid olid liiga kõrgeis helistikes, hakkas ta rohkem kasutatavaid laule madalamaks transponeerima. Samuti otsis ta erinevatest nootidest neile koraalidele lühikesi ja sobivaid eelmänge. Esimesi näpunäiteid ja õpetust on Hermann jaganud ka praegusele Rapla koguduse tublile organistile Hille Porosonile, keda orelimäng hakkas juba varakult huvitama.

5. juunil 1979 lahkus igavikku võrratult hea pereema Marta. Vaatamata rängale saatusele, mida ta oli pidanud üle elama, oli ta tänulik kõige eest. 1980-ndate aastate alguses diagnoositi Hermannil lümfikasvaja. Oma rasket haigust trotsides käis ta ikka laulmas. Vasaku käega mängimine oli muutunud peaaegu võimatuks.

1987. aasta oli peres kurb: 12. juunil kutsuti igavikku Mare ja 29. juulil Hermann. Ka Mare diagnoos oli vähk, kuid see avastati nii hilja, et päästa polnud enam midagi. Tema lahkus vaid 51-aastaselt. Isa surma kiirendas kindlasti ka see, et ta pidi tütre matma, olles ise juba parandamatult haige.

Hermannil asemel on praegu keskmine tütar Eo Rapla koguduse segakoorile asendamatuks abidirigendiks. Tooni teeb oma tööd organistina ja koorijuhina pastorist abikaasa Ants Leedjärve kõrval Kullamaa, Piirsalu ja Kirbla kogudustes. Nende vanem tütar Rael on misjonär Keenias, Ruth valmistub religiooniõpetajaks Austrias ja teoloogiatudengist poeg Mikk saab kunagi loodetavasti pastoriks.

Tooni Leedjärv

Laulu-Leeni mälestuseks

16. jaanuaril 2006 lahkus kõrges vanuses igavikku Helene Lume, keda paljud Rapla ja kaugemadki vennastekoguduse taustaga inimesed on pidanud oma vaimulikuks emaks ja usuteele juhatajaks.

Laulu-Leeni

Helene Lume sündis Rapla valla Palamulla külas Kupja talu suures peres. Mäletan teda 1930-ndatest aastatest, kui ta oli minu kodukülas Kummas Palgil tolleaegse Rapla vallavanema Oskar Leinsalu juures taluteenijaks. Kumma küla noortega seltsis Leeni ruttu.

Hiljem kohtusime Rapla palvemaja keelpillikooris, mida algul juhatas Esra Rahula, pärast Hermann Heliste. Leeni mängis kitarr, mina mandoliini. Proovid toimusid Tuti küla Vähi majas ehk praeguses Tutimäe kohvikus, kus ühes otsas elas ka Leeni oma emaga.

Noortena käisime tihti Rapla ümbruse külade palvetundides laulmas-mängimas. Hiljem, kui koor laiali lagunes ja palvetundegi pidamine jäi soiku, käis Leeni aastaid kuni kõrge eani, kitarr kotiga seljas, jalgrattaga vanade ja haigete juures neile laulmas ja Jumala Sõna kuulutamas. Imeilusa lauluhääle tõttu hüüti teda kõikjal Laulu-Leeniks.

Eveline Lootus

Õige kodumaa on taevas

Juba lapsena olid Leeni usulised suunajad olnud ema Marie Randjärv ja ristiemast tädi Anna Jürna, kes õpetasid talle vaimulikke laule ja kristlikke tõdesid. Tõsise vaimuliku pöörde elas Leeni läbi seoses 1940. aasta okupatsiooniga, kui president Päts, kellest ta väga lugu pidas, oli kukutatud ja vene tankid sõitsid Eestis vabalt ringi. „Mõtlesin, et kui nad võtavad minult mu kodumaa, siis õige ja jäädav kodumaa on ometi Taevasa juures,“ arutles Leeni endamisi. „Otsustasin selle kodumaa nõudmisega oma ellu enam mitte viivitada, sest siin ei olnud enam midagi kindlat loota.“

Suurteks eeskujudeks said talle oma kodukülalt pärit Vennastekoguduse peavanem Jüri Leidtorf ja Leena Massov, keda Leeni pidas oma vaimulikuks emaks. Temalt sai Leeni tõe ja armastuse aiapidamise ning lillekasvatuse vastu. Palvemaja hooldaja majakese ümbrus, kus Leeni pikki aastaid elas ja teisi kostile võttis, oli suviti suur ja õitsev lilleaed. Palvemaja sulgemise järel 1963 jätkusid kodused palvetunnid Leeni juures seni, kuni tal jätkus jõudu neid korraldada.

Huvitava seigana väärub meenutamist, kuidas Leena Massov oli palunud Leenil 1950-ndate keskel abielluda oma vangilaagrist tagasitulnud venna Otto Tiefiga, kes 1944. aasta sügisel oli olnud iseseisva Eesti Vabariigi viimane peaminister. Otto Tief oleks saanud Eestis elamisloa vaid juhul, kui tal oluks siin perekond. Leeni aga ei pidanud ennast oma lihtsuse tõttu juristile ja endisele riigimehele väarikaks abikaasaks. 1959. aastal

Helene ja Rudolf Lume olid aastaid Rapla koguduses ustavad ja ennastsalgavad töötajad

abiellus Leeni Rapla koguduse tolleaegse juhatuse esimehe ja vennastekoguduse jutlustaja Rudolf Lumega.

Leenil oli ka suurepärase vaibakudumise and, mis kõigile muljet avaldas. Värvide ja mustreid hästi tajudes kodus ta alati oma vaipade sisse nähtamatuid palveidki.

Heli Viinalass

Haud ei võtnud teda vastu

Õeldakse, et ega ühtegi inimest maa peale jäeta. Leeniga, kes oli kogu oma elu elanud taevase kodumaa ootuses, kummalisel kombel aga nõnda just juhtus. Paar päeva võimutsenud käre jaanuaripakane muutis tema matusepäevaks Rapla kalmistu lumeta maapinna nii kivikõvaks, et pärast leinatalitust kirikus olime sunnitud puusärgi kabelisse hoiule viima. Kalmistu töötajad olid suutnud selleks ajaks vaid parkümmend sentimeetrit pinnast välja kaevata. Oma abikaasa kõrvale pühitsetud mulda jõudis ta alles mõni päev hiljem, vaatamata sellele, et ta oli endale puusärgi valmis ostnud juba kohe pärast Ruudi surma 1992. aasta suvel.

Leeni oli isiksus, kes ei jätanud kedagi ükskõikseks. Tal oli palju sõpru ja siiraid imetlejaid. Eriti vahetult oskas ta suhelda lastega. Samas oli neid, kes teda talle omase lihtsakoelise otsekoheuse tõttu vältisid ja isegi kohati pelgasid.

Täna tohime Leenile, keda haudki ei tahtnud vastu võtta, kaasvõitlejatena öelda nägemiseni ülestõusmises.

Mihkel Kukk

Pühal Maal

Käisin 28. veebruarist 9. märtsini Iisraelis. Aive Rahula, kes seal praegu Piiblit tundma õpib, kutsus endale külla minu ja veel ühe sõbranna Elle. Hommikul ärkasime tema toakeses, mis asus Jeruusalemma kesklinnas, keetsime putru, tõime turult odavat puuvilja ja siirdusime kogu päevaks kuhugi imetoredasse paika.

Jeesuse jälgedes

Iisrael pole mitte ainult imeilus maa, vaid ka koht, kus elas Jeesus. Meiegi käisime tema jälgedes. Viibisime Naatsaretis, kus ta üles kasvas; Jordani jõe ääres, kus ta ristiti; Kapernaumas, kus ta tegi imetegusid; Mäejutluse mäel, kus ta õpetas rahvast; Galilea järve ääres, mille laineil ta kõndis; Ülemises Toas, kus ta oli koos jüngritega viimasel õhtusöömaajal; Pühal Ristiteel (Via Dolorosa), kus ta kandis oma risti Kolgatale.

Tänu sellele käigule on paljud Piibli kohad ilmekamaks muutunud. Kui on näiteks juttu Betsaidast või Õlimäest, tuleb mul kohe selle paiga pilt silme ette. Samuti olen hakanud paremini mõistma võrdlusi, mida Jeesus kasutab. Näiteks võin nüüd lugeda mäejutlusest seda kohta, kus uskujat võrreldakse linnaga, mis on mäe otsas ega saa seetõttu jääda märkamatuks, ja mõelda mõnele Iisraeli linnale, mis tõepoolest asubki mäe otsas.

Kõige rohkem Jeesuse jalajälgi leidub Galilea järve ääres

Kõige ehedam oli jalutuskäik Galilea järve kaldail. Pääaegu igasse Jeesusega seotud kohta on ehitatud kirik või midagi muud, aga järv on ilmselt ikka samasugune kui tollal. Ja Galilea ääres ta ju põhiliselt tegutseski.

Värvikas ajalugu

Ajaloomuuseumid, vähemalt need, kus meie käisime, on Iisraelis suurepärased. Eks ajalugu ole seal muidugi palju ka: see maalapike on olnud pärslaste, türklaste ja inglaste valitseda ning sõditud on korduvalt. Kirevast ajaloost rääkisid säilinud esemed ja dokumendid, videoinstallatsioonid ja dokumentaalkaadrid, fotod ja linnamaketid. Ajalugu esitati tõepoolest väga mitmekesiselt, ilmekalt ja kaasakiskuvalt.

Kõige sügavama mulje jättis holokaustimemoriaal Yad

Naatsaret, kus Jeesus üles kasvas

Vashem. Olime seal terve päeva, aga sellest jäi selgelt väheks. Mitu korda mõtlesin seal: „See ei saa tõsi olla. Ma tean, et see on tõsi, ma näen dokumentaalkaadreid ja muud tõestusmaterjali, aga selline julmuse võidukäik ei saa olla võimalik.“ Ja siis veel üks seal sündinud mõte: "Jumal, miks Sa nad maha jätsid? Kuidas Sa lasid mõnitada oma valitud rahvast?" Seda alandust, mis neile osaks sai, oli lähedalt tõepoolest masendav näha. Pole just kuigi ülev kasutada sama plekktopsi supianuma ja ööpötina, kiskuda tapetud laagrikaaslaste suust kuldhambaid või liikumas gaasikambri saatuskaaslastega näiva väljapääsuvõimaluse pärast kakeldes lämbuda.

Mõne aja pärast taipasin siiski, et on ebaõiglane Jumalat süüdistada, justkui oleks ta juudid hüljanud, sest üsna pea pärast holokausti said nad tagasi oma riigi. See, kuidas Iisrael on korduvalt mitmekordse ülekaaluga vastaste eest end kaitsta suutnud, ei saa olla muud kui Tema ime. Ilmekaimad näited on 1967. aasta Kuuepäevasõda ja 1973. aasta Yom Kippuri sõda.

Juutide ja kristlaste suhetest

Yad Vashemis polnud juttu mitte ainult 20. sajandist, mil juutide hävitamisest sai mitme riigi ametlik poliitika, vaid ka varasemast sajandeid kestnud juutide ja

Juudi mehed Jeruusalemmas Nutumüüri ääres palvetamas

kristlaste vahelisest põlgusest. Võib-olla kõige valusam oligi kuulda seda, kui halvasti on kristlik kirik juutidesse suhtunud. Kuidas neid kui Jeesuse ristilööjaid ja temasse mitteuskujaid on taga kiusatud ja alusetult süüdistatud, keelatud omada maad ja sunnitud alates 14. sajandist elama getodes. Kurb on mõelda sellele halvale, mida juutidele on teinud küll kristlased, kuid kindlasti mitte Jumal.

Mulle tundub üsna mõistetamatu, et peale väheste messiaanlike juutide, keda on üle 15 000, ei ole see rahvas Jeesust (Jeshuat) omaks võtnud. Tegemist on ju rahvaga, kellele usk on väga tähtis ja kes kogu oma olemusega püüab elada Jumalale meelepärast elu. Jeruusalemma tänavail nägime toorasse süvenenud vanaisasid lastelastele palveid õpetamas. Sabati ajal ehk hingamispäeval on kogu linn inimtühi. Mõnikord õnnestub hetkeks näha vaid sünagoogi poole jalutavaid perekondi.

Imeilus loodus

Nägime mägesid, kõrbe, Surnumerd, palme, sidruni- ja viigipuid ning veel palju muud kaunist. Looduse ilu märkasin tavalisest mitu korda rohkem ka seepärast, et mu reisikaaslane oli bioloog. Elle tegi igast taimest kümme pilti ja kui oli näha, et tegemist on teeäärse umbrohuga, võttis selle kaasa koduse herbaariumi jaoks.

Pika vöödilise sabaga lemur

Lisaks floorale huvitus Elle ka faunast, seetõttu küsisin kord, mis on ta lemmikloom. Ta vastas, et lemur. Kunaagi oli Elle neist Madagaskaril elavatest loomakestest põhjaliku õpilasuurimise koostanud ja pajatas mulle pikalt-laialt, kui toredad nad on. Peagi selgus Jeruusalemma loomaaias, et sümpaatia on vastastikune: mitu lemurit andis Ellele isegi käppa. See polnud sugugi tavaline. Mõni meelitas loomi toiduga, aga ligi need ikkagi ei tulnud.

Spontaansuse võlu

Sel reisil sain paaril korral kogeda, kuidas algul plaanitu asendus millegi üllatava ja toredaga. Tahtsime sõita ühte Iisraeli rahvusparki. Selgus, et sinna Kirde-Iisraeli Jeruusalemmast otse bussi ei lähe. Võtsime siis pileti

Tibeeriasse, kust oli sihtkohta veel hulk maad. Enne väljumist küsisime juhilt, mis bussiga tema soovitab edasi rahvusparki minna. Selle asemel, et meid mõne kohaliku bussi peale sokutada, viis ta meid niipalju edasi, kui tema marsruut lubas. Sattusime otse Kaper-nauma, jalutasime Galilea kaldail ja jõudsime Jordani äärde. Seega saime terve päeva veeta paigus, kus Jeesus elas, õpetas, imetegusid tegi, jüngreid kutsus ja neile pärast ülestõusmist ilmus. Tollesse rahvusparki me ei jõudnudki, aga sellele vaatamata olime lõpuks väga rahul.

Loo autor Annika Masadal, kus oli Heroodese palee ja viimane juutide tugipunkt Rooma-vastase ülestõusu ajal aastal 70 pKr.

Teine ilmekas näide pärineb ühest meie Jeruusalemma-päevast. Olime hommikupoolikul käinud raamatuid ostmas – kes taimedest, kes keelest – ning plaanis oli minna Hauakirikusse ja Õlimäele. Enne aga tegime teoks minu kinnisidee: läksime ajamasinasse, mis sõidutas külastaja läbi Jeruusalemma ajaloo. Selline lõbustuspargitaoline kino. Meile anti heebreakeelsed piletid, sestap küsisin meie ees seisvalt abielupaarilt, kas kohad on nummerdatud või vabad. Aga meie vestlus, mis oleks võinud siis lõppeda, hoopis kosus.

See lõppes alles mitu tundi hiljem, kui me nende autost välja astusime ja toreda ringkäigu eest tänasime. Saime käia enda soovitud kohtades, lisaks mitmes uhkes ja hea vaatega hotellis, sest see naine osutus olevat hotelle projekteerivaks arhitektiks. Mees omakorda oli endine turismifirma omanik. Paremat giidi poleks olnud võimalik leida. Meeldejääv oli tema tänavaületusstiil, mis pidavat olema eht-iisraellik: ta läks suvalisel hetkel üle tiheda ja kiire liiklusega tänava, olles enne elegantse käeviipega autovoolu seisma sundinud.

Jumala lähedus

Sellele pindalalt pisikesele maale mahub väga-vega palju. Soovitan võimalusel kindlasti kõigil korra oma elus Iisraelis ära käia! See on koht, kus Jumal on eriliselt ligidal. Ehk on see üks põhjusi, miks on usk sealsete inimeste elus nähtavamal kohal kui paljudes Euroopa riikides. Ka usuga seotud konfliktid juutide, kristlaste ja muhameedlaste vahel on seal palju teravamad. Kümne päevaga õppisin Püha Maad märksa paremini tundma kui enne. Ometi oli see vaid kübeke kõigest, mida selle paiga kohta avastada on.

*Annika Kilgi
koguduse misjonisekretär*

Õnnitleme!

APRILL

- 3. Elfriede-Johanna Kõrtsini 85
- 4. Alide-Rosalie Nerut 96
- 12. Riho Reier 50
- 15. Ölme Tõnismäe 70
- 23. Ilse Heinaste 80
- 23. Jüri Seemer 50
- 28. Anne Paluoja 50
- 30. Elmar-Rudolf Särekannu 85

MAI

- 7. Linda Lepp 85
- 15. Senta Pukk 80
- 20. Heino Niit 70
- 23. Ly Reisko 50
- 29. Erna Kilter 85
- 30. Salme Laurimaa 94
- 31. Vello Raadik 75

JUUNI

- 2. Kalju Einama 75
- 6. Hilme Viitar 80
- 6. Maie-Liis Mudi 70
- 7. Eve Kast 50
- 12. Armilde Helde 75
- 15. Eha Kasenurm 60
- 17. Heiki Kraam 70
- 18. Leida Parek 90
- 24. Aino Enniko 75
- 26. Ene Kamp 50

Katre Metsis ja Marek Lips laulatati kristlikku abiellu Rapla kirikus paastumaarjapäeval, 25. märtsil 2006

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauuga jumalateenistus**

Pühapäeviti kell 10 **palvetund koguduse raamatukogus**

Kuu esimesel ja kolmandal neljapäeval kell 17 **piiblitund inglisaalis**, teemaks 1. Korintose kiri

Kuu teisel ja neljandal laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund pastoraadi saalis**

Õpetaja Evald Saagi hauatähise avamine 6. mail

Kell 12 mälestuspalvus kirikus, järgneb pühitsemistalitus kalmistul ja koosviibimine pastoraadis. Oleme tänulikud sihtannetuste eest hauatähise valmistamiseks koguduse kantseleis või a/a 10802000887000

Kuldleer 2. juulil

Ootame leerimälestuspäevale kõiki, kellel tänavu möödub õnnistamisest 50 või enam aastat. Osavõtust palume teatada koguduse kantseleisse.

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-13, P ja kirikupühadel enne ja pärast jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: rapla@eelk.ee kodulehekülj www.eelk.ee/rapla/

õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144; 55 650 722**

juhatuse esimees Raivo Erm **51 30 212**

Fotod: Arvo Kuldkepp, Annika Kilgi, Taimo Tammik ja erakogud Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson